

Od rozpadu Západořímské říše po zahájení expanze

Evropa ve světové ekonomice

2015

Regiony světové ekonomiky

- **Aglomerace** na základě intenzity vzájemných kontaktů a kulturních rozdílů;
- **Západní Evropa**; Východní Evropa; Střední (nomádská) Asie; **Muslimský svět**; **Jižní Asie**; Jihovýchodní Asie; **Východní Asie**; Afrika;
- *centrální*: Muslimský svět a jižní Asie; *zprostředkující* JV Asie, *dominantní* východní Asie; *periferie* Vých.Evropa a Afrika, *izolovaná* Západní Evropa;
- **Produkty**:
  - **Evropa**: otroci, zbraně, kožešiny, jantar, dřevo, med + export stříbra;
  - **Islámský svět**: řemeslné výrobky, textil (bavlna, hedvábí), cukr umělecké předměty + zprostředkování;
  - **Asie**: koření, hedvábí bavlna a další řemeslné výrobky.
- **Pozemní vs. obchodní námořní cesta**;

Odhad populace regionů v roce 1000

Západní Evropa	25
Východní Evropa	15
Islámský svět	28
Střední Asie	9
Jižní Asie	79
Jihovýchodní Asie	9
Východní Asie	67 (Čína 60)
Svět	265

Západní Evropa

- Nástupnické útvary po **Římské říši** + **severní** sousedící **oblasti** + **katolický** vliv ve střední Evropě;
- **Charakteristika**: geografie, klima, doprava (moře, řeky);
- **Dědictví Říma** (republikánství vs. autokratismus; náboženství; antika + germánské kmeny + židovsko-křesťanská tradice);
- **Fragmentace a konflikt** (náb., etnický, geograf.) –
  - První mezi rovnými a volba;
  - Nemožnost dominance;
  - Ochrana před vpádem;

Karolínský svět, formování států, obchod

- **Řím** – 2000 měst spojených **silnicemi**, daně ze zemědělské produkce – **velkostatky** a **otrocká práce** + daně na obchod, velká města a dálkový obchod; **SZM** (centrum); financování **armády**; Justiniánský mor 542 (-25%), Řím;
- **Francká říše** (481-751) – elita na **venkově**, statky a **opatství**, družiny služebníků; zmenšení rozsahu trhu a specializace, úrovně správy;
  - **Karel Veliký** císařem (800), přijetí nástupnictví ŘŘ; 843 Verdun rozdělení;
- Nelze vládnout z **Cách** – migrace; armáda – **feudální jízda** leníků ad hoc; odpovídající decentr. administrativní struktura; rytířský étos;
  - **Plundrování** jako zdroj – příjmy a odměňování; **otroci** pro muslimy; posun hranice na východ -> krize (více kořisti, centralizovanější kontrola); **konverze** Slovanů a Maďarů (cca 1000);
- **Ota veliký** (963-973) **Německo**; Lešské pole 955 (Maďaři, císař);
- Spor o **investituru**;
- **Britské ostrovy** - legie odešly v 5st.; invaze Sasů, Anglů a Jutů (vytlačení Britoni); konverze 7st.; prosperita 8st. – baltský obchod;
- nájezdy na kláštery -> 9st. dánská invaze **Alfred Veliký** (871-899) vytlačil a unifikoval Anglii (1000); politika tributu (náravník);
- La Manche – výstup pásu měst ze severní Itálie...

Panovníci	období
Merovejské království	481–687
dominance majordomů	687–751
císař Karel Veliký	768–814
císař Ludvík Zbožný	814–840
císař Lothar I.	843–855 Středofrancká říše
Ludvík II. Němec	843–876 Východofrancká říše
Karel II. Holý	843–877 Západofrancká říše

Východní Evropa

- **Vikingové** – vojenská aristokracie, slovanští rolníci;
- Ortodoxní křest Vladimira 988 -> **Rus**;
- **Bulharové** (Krum) 811 Byzanc, konverze;
- Asimilace do usazených populací – obecné schéma;
- **Obchodní cesty**: Balt, stanice (Ladoga, Novgorod, Kyjev) → řeky Dněpr a Volha → Byzanc a Islámský svět;
- 9st. Chalífát porazil Chazary – **obchod** kožešiny a otroci (Vých.E), otroci a zbraně (Záp.E) za luxus východu (hedvábí, koření a další);

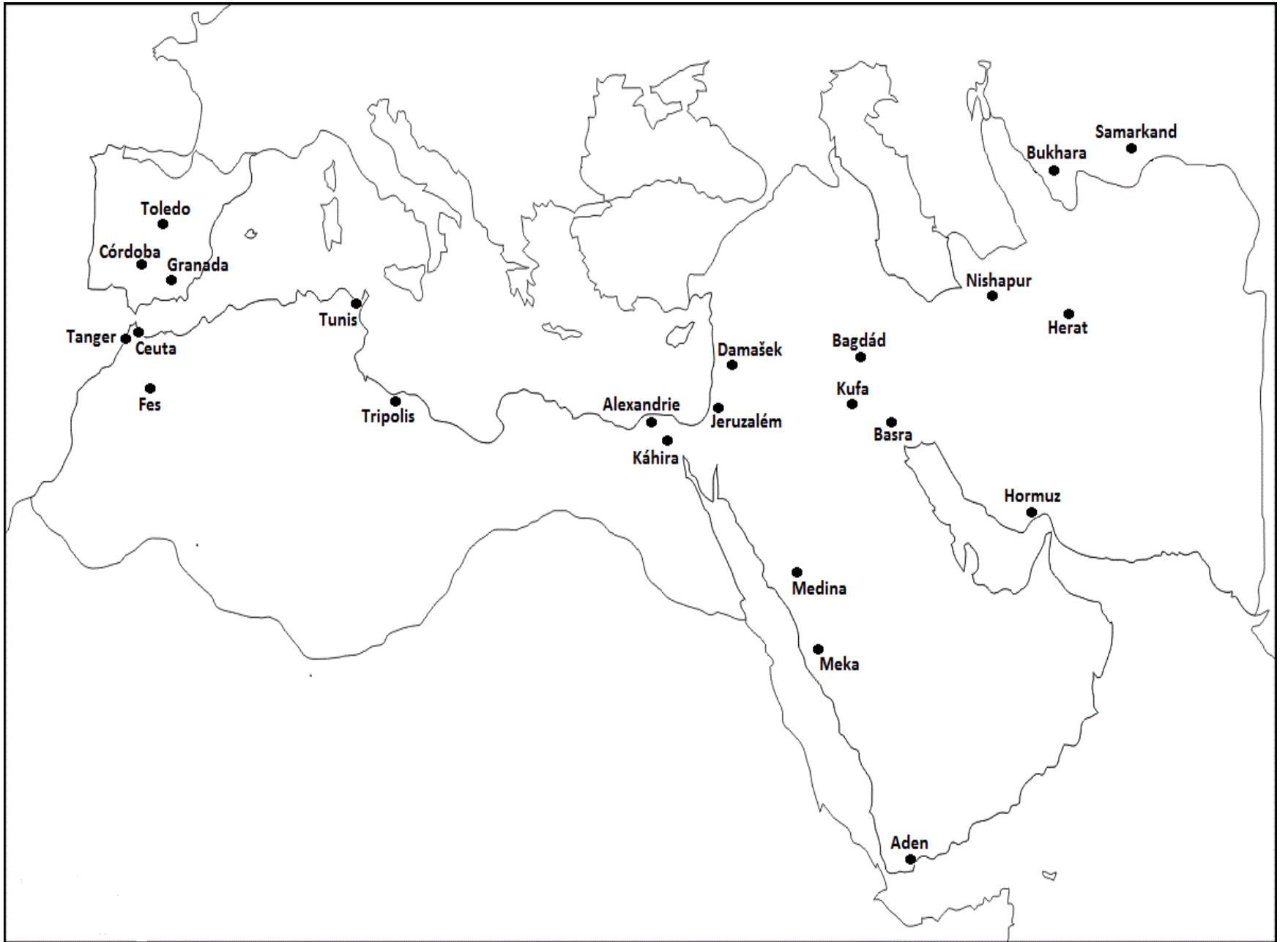
В. Багрянов 1900

Islámský svět

- Klíčová oblast (Nil, Mezopotámie, Arb.polo., Irán, Afgh. + Indický polo); propojení Římské říše a SZM s Blízkým východem a Perskou kulturou;
- **Arabský jazyk a islám** (obchod, administrativa, právo) – arabské kmeny + Byz. a iránská administrativa;
- 9-10st. **zlatý věk** islámu- **obchod**: luxus a průmyslové výrobky za suroviny a otroky **Evropy** (holandská nemoc);
- **Expanze**: Španělsko 711-714; Poitiers 732; 751 Talas;
- Nelze ovládat z **Damašku** – rozprostření arabské **válečnické aristokracie** (Umar – **koncentrace** Arabů a daně do centrální pokladny) – kulturu přejímalo ovládnuté obyvatelstvo; **monetizace** Byz. a Persie (dinár a dirham); svět urbánních ostrovů (rabat - Persie);
- Riziko **rentiérství** – vojenskou funkci válečné kasty turkínů;
- Mekka a Medína (náb.) **Damašek** (Umajj. 662-750) a **Bagdád** (750-1258);
- **Dálkový obchod** – kontrola Rudého m. a Perského zál. – Indický oceán – zprostředkování Evropě a **renty**;
- Města Iránu a střední Asie – **karavany** – Samarkand, Nishapur, Herat, Bukhara...

Kalifát/vláda	období
život Muhamada	570–632
Kalifát Rashidum	632–661
Umajjovský kalifát	662–750 ve Španělsku do 1031
Abbásidský kalifát	750–1258
- vláda Fatímovců v Egyptě	909–1171
- vláda Almorávidů (Berbeři) v Maroku a Španělsku	1040–1130
- vláda Almohadů (Berběři) v severní Africe a Španělsku	1130–1269
- vláda Ajjúbovců v Egyptě a Levantě	1171–1258
- vláda Mameluků v Egyptě	1259–1517
Ottomanský kalifát	1299–1924

- 750 **Umajjovci** svrženi sun. **Abbásidy** – kmenové společenství nahrazeno byrokratičtějším systémem Sasánovské Persie (oslabení důrazu na vojenství – turečtí Gulamové, prof. armáda);
- Šiitští **Fatímové** (vs. Abbasovci) v **Egyptě** od 969 (+ Sýrie), **obilný** tribut – prosperita (**cukr, bavlna**); odklonění trhu s **kořením** (Asie) do Rudého moře – top renta středověku;
- Prostředí **obchodu** a **podnikání** – křesťanské a židovské obchodní komunity (Italové, Alexandrie); „liberální“ (klientelismus) obchodní režim; zanedbávání zemědělství v Egyptě;
- **Arabské Španělsko**: bohatý stát od 711; Arabové a berbeři, rozvinuté zemědělství (zahrady Persie); konverze, židé; samostatný chalifát v Cordóbě (756-1031); **el-dorado**;
- **Problémy** od 11st.: **Seldžuci** na východě, křížové výpravy, beduínské revolty v Africe;
- Převrat **Saladina** 1171 v **Egyptě** (Hatín 1187) – Ajjůbovci; přetížení náklady na armádu – 1250 Mamelucký převrat (efektivní centralizovaný vojenský systém); 1260 Ain Jalut – Káhira hlavní město (Abbasidé);

Asijské ekonomiky

- **Indie** – pobřežní obchodní státy (Malabar a Koromandel) a vnitrozemské expanzivní říše (Chola); zlatý věk už za říše Guptů (320-550); pronikání islámu;
- Bavlina a pepř, přístup ke všemu zboží Asie...
- **Jihovýchodní Asie**: pevnina - usazené zemědělské populace (Barma, Siam); ostrovy – obchodní státy (Sumatra, Borneo, Jáva) + Moluky;
- Poloostrovy - rýže a potraviny; ostrovy - koření (hřebíček, muškátový oříšek a muškátový květ);

Čína

- **Čchin** (221-206 BC) – **centralizovaný**, despotický stát;
- Chan (206 BC – 220 AD) – první vrchol – **byrokratický konfuciánský** systém;
- Vláda turkického klanu Toba (386-534) – přesun obyvatel na **jih** (rýže) k **Jang-c-tiang** (budhismus);
- Znovusjednocení generály Suej (581-618) a úspěšná epocha **Tchang** (618-907) – kulturní vliv v celé Asii (JVA, Korea, Japonsko); **monetizace** (stříbro);
- Po období konfliktů **vrchol** za **Sung** (960-1279) – ekonomická expanze na jihu, zemědělská revoluce, růst populace (z 59 na 100mil.); tržní specializace, infrastruktura (Marco Polo), obchod;
- Konflikt s **nomády**, armáda až 1,25mil(!) – Džurdženi – opuštění severu...
- Budování přístavů, **lodě**, kompas, mapy; export hedvábí a porcelánu, dovoz koření a stříbra; produkce oceli (1078 jako Evropa 1700), střelný prach;
- Konfuciánství – loajalita, autority, soběstačnost, zemědělství;

Dynastie	Období
Čchin	221-206 BC
Chan	206 BC – 220 AD
Wej (Toba)	386–534
Suej	581–618
Tchang	618–907
Sung	960–1279
Jüan (monglolská)	1271–1368
Ming	1368–1644
Čching (mandžuská)	1644–1911

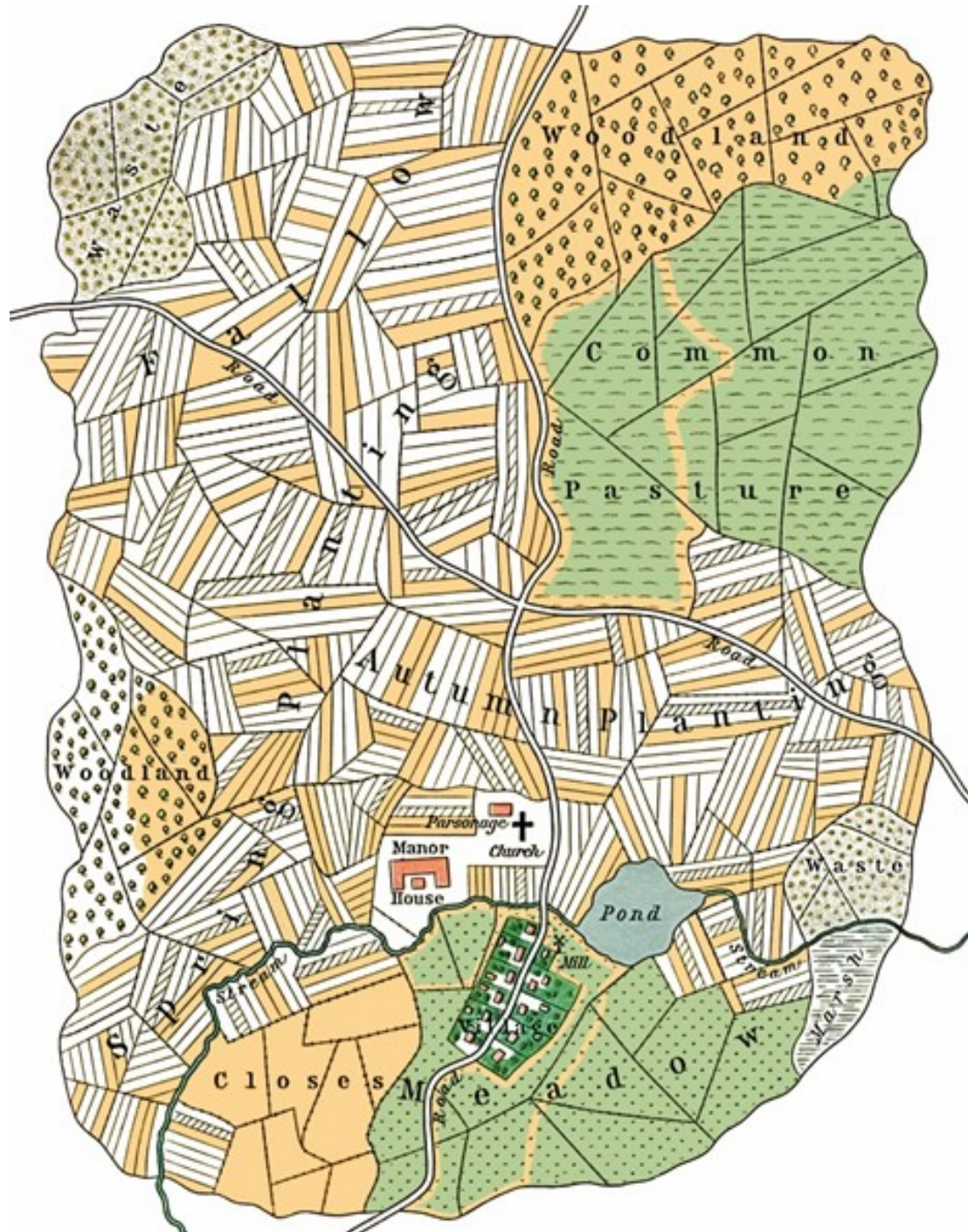
Vpád mongolů

- Analogie - Řím (Skythie a Parthie), Evropa (Hunové a Avari), Čína (Hsiung-nu);
- **Hedvábná stezka:** luxus východu za otroky, kožešiny, jantar, vosk, med – **danění** karavan výnosnější než plundrování;
- **Sung** proti nájezdníkům (Liao, Hsi Hsia), přemožení Džurdženy...
- Temüdžin 1206 **Čingischán:** napadení Číny 1211 -> Peking 1215, ovládnutí severu 1234 (genocida 35mil. z 115);
- Chán zemřel 1227 – Ögedaj dobyl Kyjev 1240 a Maďarsko 1241, zemřel 1245;
- Möngke dobyl 1258 Bagdád a Damašek; (Ain Džálút 1260)
- 1276 odevzdali Sung vládu v Číně (dynastie Jüan 1271-1368); Korea a Japonsko (neúspěch 1281);
- Volná kontrola území (kromě Číny a Persie), příklad Zlatá horda;
- **Pax Mongolica** – kontrola a zabezpečení obchodu přes střední Asii (Krym-Peking 8-11měsíců) – tratí Muslimové, získávají Italové;

Křesťanská expanze – Italské státy

- **Obrat** ve SZM – dobytí Córdoby 1254 a Sevilly 1248; obchod přes východní cestu, pax Monglica;
- **Itálie** – nejvyspělejší urbánní oblast, fragmentovaná suverenita ,(SŘŘ, Byz., Papež); inovace v zemědělství a textilním průmyslu;
- **Dálkový obchod** – sofistikované praktiky východu, oslabení pozic obchodních komunit Řeků a Židů; za italskými komunitami stojí vojenská síla republik; Byzanc upadá pod tlakem Turků (+1204-1260 Latinské císařství);
- **Trans-alpský obchod**: Flandry -> Itálie (Amalfi, Bari, Pisa, Benátky, Janov) -> SZM Islám a Byzanc -> Asie;
- **Benátky**: podpora Byz. a kruciát, privilegia od Byzance; dominance v Jadranu, specializace (zprostř. obchodu a dovoz potravin); zvrát 1204 – podíl na plenění Konstantinopole, přístup k Černému moři + Kréta; **commenda**, pol. instituce - dóže a velká rada, **La serrata** 1297;
- **Janov**: nájezdy na arabské přístavy v sev. Africe, spolupráce s křižáky; podpora Byz.protiútok 1261 – privilegia na úkor Ben.; otevření mořských cest do Flander a Anglie;
- **Pragmatizmus** – obchod s muslimy, export otroků; ovládnutí SZM obchodu, poznatky od muslimů a z Asie; cukr (obchod a produkce);

Proměna sociálních a ekonomických institucí

- **Černý mor:** Barma – Kaffa – Mesina (1348-1351) 25 mil. z 80 mil. v Evropě; dopad na Islámský svět ještě větší;
- Nezasáhl dobytek a fyzický kapitál – **urychlení procesů** změny -> zvýšení **ceny práce** a snížení ceny půdy; růst mezd (Edward III. 1351 – fix mezd); **města** s průmyslovou výrobou rostou;
- **Racionalizace zemědělství**, poptávka po zboží široké spotřeby; specializace ZE na průmysl a VĚ na produkci potravin;
- Produkce zvířat na úkor obilí, **suroviny pro průmysl** (vlna); mez. **dělba práce** – Anglie produkuje vlnu, Flandry látky, dokončení ve Florencii; *Edward III. zdaňuje export vlny* (protekce);
- Populace vzrostla, ale nedošlo k **malthusiánské pasti** – změna rodinného **chování**;
- Zvětšuje se **rozsah trhu** (specializace, technologie); **střední stav** a panovník vytváří koalici **proti šlechtě**;
- **Východní Evropa** – opak – produkce potravin donucením pevně etablované šlechty – decentralizace a **nevolnictví** (1600: 3 dny nucené práce);